

6η επιμόρφωση UpCare (23/06/2023): Δεξιότητες Συμβουλευτικής – Βασικές Αρχές Ανάλυσης παιδικού σχεδίου.

Τι είναι η συμβουλευτική;

Είναι μια διαδικασία αλληλοεπικοινωνίας κατά την οποία συνήθως παρέχεται βοήθεια σε άτομα που έχουν ψυχολογικά προβλήματα, τα οποία συχνά έχουν σχέση με κάποια δυσλειτουργία του ατόμου, όσον αφορά τις διαπροσωπικές του σχέσεις, τη σχέση του με τον ίδιο του τον εαυτό, την εσωτερική ισορροπία, την προσαρμοστικότητα του στο κοινωνικό περιβάλλον, τον τρόπο αντιμετώπισης των εσωτερικών του συγκρούσεων και των αντικειμενικών αντιξοοτήτων της ζωής.

(Κοσμίδου & Γαλανουδάκη 1996)

Κώδικας Δεοντολογίας

Σύμφωνα με τον κώδικα της Δεοντολογίας και Διαγωγής της Βρετανικής Ψυχολογικής Εταιρείας που αφορά όλους τους εφαρμοσμένους κλάδους της ψυχολογίας όπως είναι και η συμβουλευτική, αναδεικνύονται τέσσερις κυρίαρχες αρχές δεοντολογίας:

- Σεβασμός
- Επάρκεια
- Υπευθυνότητα
- Ακεραιότητα

Η εφαρμογή του ‘to the best interest of the client’

Αυτό καθορίζει οποιαδήποτε παρέμβαση ή μη στη διάρκεια της θεραπευτικής διαδικασίας: αυτό που θα πω, που θα ρωτήσω, που θα διερευνήσω, που θα τοποθετηθώ, που θα σκαλίσω, που θα αγγίξω, που θα κάνω ως βιωματική άσκηση. Σε περίπτωση που ο θεραπευτής δεν μπορεί να βοηθήσει το συγκεκριμένο άτομο τουλάχιστον να μην το βλάψει.

Co-funded by
the European Union

Erasmus+ 2022-1-EL01-KA210-VET-000082477

Βασικά ερωτήματα αναστοχασμού του κάθε θεραπευτή στην επαγγελματική του πορεία

- Αντλούμε ικανοποίηση από την δουλειά μας;
- Παίρνουμε χαρά και ικανοποίηση από την πρόοδο, την εξέλιξη και τα επιτεύγματα των πελατών μας;
- Οι προσωπικές μου ανάγκες και εσωτερικές συγκρούσεις μήπως έρχονται αντιμέτωπες ή ταυτίζονται με τον πελάτη;
- Μήπως αναζητώ μια προσωπική ψυχολογική ικανοποίηση και διατηρώ μια σχέση εξάρτησης με τον πελάτη μου;

Ηθικές αξίες

Σύμφωνα με το Αξιολογικό μοντέλο, προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες ζωής του ατόμου απαιτούνται ηθικές αξίες. Το άτομο προσεγγίζεται βιολογικά, ψυχολογικά, κοινωνικά στο σύνολο της ύπαρξης του και όχι απλά ως ένας θεραπευόμενος.

Βασικός στόχος είναι η απόκτηση νέων πιο προσαρμοστικών εμπειριών. Συγκεκριμένα, το Αξιολογικό μοντέλο αναφέρεται σε πέντε βασικές αξίες που είναι απαραίτητο να καλλιεργηθούν στα άτομα που αναζητούν βοήθεια.

5 Βασικές Αξίες

1. **Αξιολογική Αυτονομία:** εσωτερική απελευθέρωση από καταπιεστικούς συναισθηματικούς παράγοντες που οδήγησαν το άτομο να υιοθετήσει τα «θέλω», τις «επιθυμίες», καθώς και τα «πρέπει» των σημαντικών άλλων.
2. **Αξιολογική Βούληση:** μια διαρκής αυτοαξιολόγηση με στόχο την συνεχόμενη βελτίωση.
3. **Αξιολογική κρίση:** μέσα από την απόκτηση και επεξεργασία όσων περισσότερων πληροφοριών επιτυγχάνεται μια όσο το δυνατόν γίνεται αμερόλυπτη κρίση. Πρέπει να χαρακτηρίζεται από ευελιξία και προσαρμοστικότητα ώστε να εξασφαλιστεί η συνεχής και διαρκή βελτίωση.
4. **Αξιολογικός Ρεαλισμός:** η προσαρμοστική αντίληψη της πραγματικότητας με δημιουργική αξιολόγηση για το μακροπρόθεσμο όφελος – κόστος. Το

Co-funded by
the European Union

Erasmus+ 2022-1-EL01-KA210-VET-000082477

μακροπρόθεσμο όφελος προσφέρει τη δυνατότητα να συνυπολογιστούν οι πιθανές καταστροφικές συνέπειες και να μετατραπούν σε ρεαλιστικές και ωφέλιμες.

5. **Αξιολογική Εκτίμηση Των Μοντέλων:** “ιδανικά εξελιγμένα πρότυπα” ως σημείο αναφοράς για την αυτό-αξιολόγηση και την προσωπική εξέλιξη. Η επίτευξη της αυτοεκτίμησης του ατόμου προέρχεται από την συνεχή διαδικασία παρατήρησης και αυτοανάπτυξης. Δεν είναι δεδομένο αλλά εξελίσσεται διαρκώς.

Προσωπική Ανάπτυξη και Θεραπεία Συμβούλου και Εποπτεία

- **Προσωπική ανάπτυξη:** έννοια αυτοπραγμάτωσης σύμφωνα με τον C.Rogers είναι μια διαδικασία καλύτερης γνωριμίας του εαυτού και ένας τρόπος ζωής που θα αντιλαμβάνονται τις δικές τους πεποιθήσεις, αξίες, ηθικές αρχές και αντιδράσεις.
- **Προσωπική (ψυχο)θεραπεία:** Περιλαμβάνει την ατομική ψυχανάλυση ή ψυχοδυναμική ψυχοθεραπεία. Στην ψυχαναλυτική προσέγγιση ονομάζεται προσωπική ή εκπαιδευτική ανάλυση. Απαιτεί πλήρης επίγνωση των προσωπικών δυνατοτήτων. Οι ψυχοδυναμικές προσεγγίσεις διαφέρουν ως προς το βάθος διερεύνησης του εαυτού.
- **Γνωστική-Συμπεριφοριστική Προσέγγιση:** Δεν ήταν προϋπόθεση η προσωπική ανάπτυξη στην εκπαίδευση των συμβούλων περιοριζόταν στην μαθησιακή εμπειρία. Πλέον αναγνωρίζεται ως σημαντικός ρόλος στην προσωποκεντρική προσέγγιση και έχει προκύψει μια μέθοδος εκπαίδευσης που ονομάζεται «αυτοπρακτική-αναστοχασμός» και παρέχει μια πιο βαθιά κατανόηση.
- **Έρευνες για την προσωπική θεραπεία:** η επιλογή της θεωρητικής κατεύθυνσης συνδέεται περισσότερο με την προσωπικότητα του και τον χαρακτήρα του παρά με τις στάσεις και τις πεποιθήσεις του.
- **Εποπτεία:** ένας καλά εκπαιδευμένος και έμπειρος επαγγελματίας ψυχολόγος βοηθάει τον εποπτευόμενο με τα περιστατικά του, αξιολογεί τον τρόπο προσέγγισης των θεμάτων που προκύπτουν στις συνεδρίες και του επιτρέπει να ανεφοδιαστεί συναισθηματικά με στόχο πάντα την αποτελεσματικότητα της σχέσης θεραπευτή-πελάτη.

Co-funded by
the European Union

Erasmus+ 2022-1-EL01-KA210-VET-000082477

Χαρακτηριστικά του θεραπευτή που μπορούν να βοηθήσουν αποτελεσματικά τον ασθενή

Ο θεραπευτής δρα ως συνήγορος-υπερασπιστής σωτήρας του ασθενούς απέναντι στην απειλή μιας νόσου ή των προβλημάτων της ζωής του.

Η ανταπόκριση στα ερωτήματα του ασθενούς γίνονται όχι μόνο με μια ψυχρή ιατρική γλώσσα για την διαχείριση των συμπτωμάτων της νόσου, αλλά και ως σύμβουλος και διδάσκαλος για την μείωση των αρνητικών και την βελτίωση των θετικών χαρακτηριστικών του.

Να μπορεί να ενεργήσει ως υγιές πρότυπο όχι μόνο με λόγια αλλά και με πράξεις, και κυρίως με τρόπο που διαχειρίζεται ο ίδιος τις δυσκολίες της ζωής.

Είναι πολύ σημαντικό σύμφωνα με το Αξιολογικό Μοντέλο...

Η προσωπική ανάπτυξη του θεραπευτή είναι απαραίτητη, με την εξυγίανση του εαυτού και τη διαρκή αυτό-βελτίωση, όπως και ο σεβασμός στην διαφορετική κουλτούρα των συμβουλευομένων για να μπορεί να αντιλαμβάνεται το κάθε διαφορετικό αξιακό σύστημα και να το σέβεται.

Επομένως, είναι ιδιαίτερο σημαντικό γενικότερα η στάση ζωής του ίδιου του θεραπευτή μέσα στην θεραπευτική διαδικασία ή πρακτική αλλά και έξω στην ζωή του. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές σε μικρές-κλειστές κοινωνίες.

Οι επικοινωνιακές δεξιότητες του συμβούλου

Οι στρατηγικές για αποτελεσματική επικοινωνία σχετίζονται κυρίως με την λιγότερο παραμορφωμένη «λήψη» πληροφοριών που προέρχονται από άλλους, την «αντίληψη» πληροφοριών που δεν εκφράζονται άμεσα και την πιο ακριβή παρουσίαση ή μετάδοση των πληροφοριών που το άτομο επιθυμεί να μεταφέρει σε άλλους.

Στάδια επικοινωνίας

- **Υποδοχή μηνυμάτων** μέσω μαιευτικής μεθόδου του Σωκράτη. Το υποκείμενο εκμαιεύει το νόημα που ο άλλος θέλει να μεταδώσει.

Co-funded by
the European Union

Erasmus+ 2022-1-EL01-KA210-VET-000082477

- **Επεξεργασία μηνυμάτων:** προϋπόθεση αποτελούν τα υγιή οργανικά συστήματα μεταβίβασης πληροφοριών. Ο σύμβουλος αναπτύσσει, καλλιεργεί και αξιοποιεί τις προβλεπτικές ικανότητες του εγκεφαλικού φλοιού. Συγκαταλέγεται, επίσης, η ακριβέστερη δυνατή πρόβλεψη των συνεπειών των πράξεων και των λόγων του στον αντιληπτικό και συναισθηματικό «κόσμο» του συμβουλευόμενου.

Συμβουλευτική σχέση

Τα βασικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του συμβούλου όπως η αυτογνωσία, η αποδοχή του συμβουλευόμενου, η γνησιότητα του συμβούλου στη σχέση του με τον εαυτό του και η ενσυναίσθηση όσο και η επικοινωνία μεταξύ τους, παίζουν σημαντικό ρόλο στην συμβουλευτική τους σχέση.

Τι είναι η επικοινωνία;

Η επικοινωνία μπορεί να είναι λεκτική(προφορικός ή γραπτός λόγος) ή μη-λεκτική (έκφραση προσώπου, ματιών, στάσεις και κινήσεις του σώματος, τόνος και ένταση, ρυθμός αναπνοής κ.λπ).

Η άρτια εκπομπή και άρτια υποδοχή προϋποθέτουν την ανάπτυξη δεξιοτήτων που σχετίζονται με την αμοιβαία εκτίμηση και αλληλοσεβασμό μεταξύ του πομπού και του δέκτη, την ενσυναίσθηση, την καλή λειτουργία των μηχανισμών αντίληψης και την δημιουργικότητα.

Αποδοχή Διαφορετικότητας

Ο όρος διαφορετικότητα περιλαμβάνει την ηλικία, την κουλτούρα, το εθνικό, φυλετικό και κοινωνικό πλαίσιο, τη γλώσσα, τη θρησκεία, το επίπεδο εκπαίδευσης, την οικονομική κατάσταση, τον σεξουαλικό προσανατολισμό κ.ά.

Ενσυναίσθηση συμβούλου στο Διαπολιτισμικό και ευρύτερο Κοινωνικό Πλαίσιο

Η πολιτισμική ενσυναίσθηση είναι μια ειδική διάσταση της ενσυναίσθησης που αναφέρεται στην ικανότητα των συμβούλων να κατανοούν με ακρίβεια τις προσωπικές εμπειρίες ατόμων που προέρχονται από άλλους πολιτισμούς και να επικοινωνούν την ακριβή κατανόηση τους επικοινωνιακά με τρόπο που να δείχνει αληθινό ενδιαφέρον.

Co-funded by
the European Union

Erasmus+ 2022-1-EL01-KA210-VET-000082477

3 Βασικοί Στόχοι του συμβούλου για να εκφράσει με επιτυχία την πολιτισμική ενσυναίσθηση

Να έχει επίγνωση των προσωπικών του πολιτισμικών αξιών και πεποιθήσεων. Η επίγνωση προϋποθέτει:

- Να είναι κανείς ευαίσθητος στην προσωπική πολιτισμική του κληρονομιά και στους τρόπους με τους οποίους επηρεάζει τις σκέψεις, τα συναισθήματα και την συμπεριφορά του
- Να αναγνωρίζει τα όρια των ικανοτήτων του
- Να νιώθει άνετα με διαφορετικές εθνικότητες, φυλές, πολιτισμούς και πεποιθήσεις
- Να έχει επίγνωση της κοσμοθεωρίας του συμβουλευόμενου. Επιπλέον, χρειάζεται επίγνωση των δικών τους αρνητικών αντιδράσεων και στερεοτύπων σε σχέση με τις άλλες ομάδες καθώς και προσπάθεια υιοθέτησης μιας μη-κριτικής στάσης
- Να χρησιμοποιεί τεχνικές πολιτισμικά κατάλληλες, η ικανότητα αυτή προϋποθέτει:
 1. Σεβασμό στις θρησκευτικές και πνευματικές πεποιθήσεις και κατανόηση τρόπου με τον οποίο αυτές επηρεάζουν την έκφραση οδύνης
 2. Σεβασμό για τις εντόπιες βοηθητικές τεχνικές και τα φυσικά βοηθητικά δίκτυα της συγκεκριμένης πολιτισμικής ομάδας

Όταν ο σύμβουλος και ο πελάτης προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια, ο σύμβουλος χρειάζεται:

- Να ελέγχει τον εαυτό του για πολιτισμικές μεροληψίες και προκαταλήψεις
- Να αποφεύγει τα στερεότυπα, υπενθυμίζοντας ότι ο κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός
- Να ακούει ενεργητικά και να παρατηρεί τα σχόλια του συμβουλευόμενου
- Να ακούει και να λαμβάνει υπόψη του τα οικογενειακά και πολιτισμικά ζητήματα
- Να ελέγχει την επίδραση που έχουν στον πελάτη οι δηλώσεις και οι παρεμβάσεις του

Co-funded by
the European Union

Erasmus+ 2022-1-EL01-KA210-VET-000082477

ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΙΧΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Γιατί τα παιδιά ζωγραφίζουν;

Τα παιδιά ζωγραφίζουν μέσω της μνήμης, της φαντασίας και της πραγματικότητας. Τα σχέδια από μνήμης βασίζονται σε ό,τι θυμούνται τα παιδιά. Πολλά παιδιά δυσκολεύονται να ζωγραφίσουν κάτι, κάνοντας χρήση μόνο της φαντασίας τους. Μπορεί να χρειάζονται ένα σχέδιο που απαιτεί συμπλήρωση ή ολοκλήρωση.

Το αν και κατά πόσο ένα παιδί χρησιμοποιεί τη φαντασία του στη ζωγραφική επηρεάζεται και από αναπτυξιακούς παράγοντες. Για παράδειγμα, τα μικρά παιδιά ασχολούνται λιγότερο με την ακριβή απόδοση και περισσότερο με το τι φαντάζονται. Φυσικά τα παιδιά οποιασδήποτε ηλικίας (συνήθως όχι της προσχολικής ηλικίας) ζωγραφίζουν και τα αντικείμενα που βρίσκονται γύρω τους.

- Όταν λείπει η συμμετρία ή ασυμμετρία, κατά τον Hammer, αποτελεί ένδειξη ανασφάλειας στη συναισθηματική ζωή του ιχνογράφου.
- Αν από την άλλη υπερχρησιμοποιείται η συμμετρική κατανομή των μορφών, υποδηλώνεται η ύπαρξη άκαμπτης δομής της προσωπικότητας, μιας προσωπικότητας η οποία αδυνατεί να προσαρμοστεί γρήγορα σε μεταβαλλόμενες συνθήκες της κατάστασης
- Η απεικόνιση μεγάλων βραχιόνων και χεριών εκφράζει δύναμη και έλεγχο.
- Φιγούρες μεγαλύτερες από το μέσο όρο μπορεί να αποτελέσουν ένδειξη στοιχείων της προσωπικότητας όπως επιθετικότητα ή μεγαλοπρέπεια
- Μικροσκοπικές φιγούρες μπορεί να δείχνουν ανεπάρκεια, κατωτερότητα, χαμηλή αυτοεκτίμηση, άγχος ή κατάθλιψη
- Ένα μεγάλο σχέδιο ανθρώπινης φιγούρας μπορεί επίσης να είναι αποτέλεσμα συναισθημάτων ανεπάρκειας σε περίπτωση που το σχέδιο αντανakλά αντισταθμιστικές άμυνες
- Το «μέγεθος της ιχνογράφησης» δείχνει την αυτοεικόνα του ιχνογράφου. Έτσι σε υπερμεγέθεις μορφές και στις έντονα εκφραστικές παραστάσεις χεριών και δοντιών

Co-funded by
the European Union

Erasmus+ 2022-1-EL01-KA210-VET-000082477

μπορούν να διαγνωσθούν κοινωνικές και συναισθηματικές απογοητεύσεις και οι εξ αυτών εκπηγάζουσες επιθετικότητες

- Οι πολύ μικρές ιχνογραφίες (σε σχέση πάντα με το μέγεθος του χαρτιού) υποδηλώνουν φοβία, στεναχώρια και ντροπαλότητα.

Τρόποι με τους οποίους τα παιδιά χρησιμοποιούν το υλικό που έχουν στη διάθεσή τους, κατά την Kramer (1971):

- Προκαταρκτικές ενέργειες: μουντζούρες, ορνιθοσκαλίσματα, και εξερεύνηση με την αφή. Αυτή η δράση αποτελεί μια θετική και εγω-συντονική εμπειρία.
- Χαώδης έκφραση: άδειασμα των χρωμάτων, πιτσιλίσματα, καταστροφική συμπεριφορά που οδηγεί σε απώλεια ελέγχου
- Η ζωγραφική στην υπηρεσία της άμυνας: στερεοτυπική επανάληψη, αντιγραφή, ξεπατίκωμα.
- Εικονογραφήματα.
- Μορφοποιημένη έκφραση ή εικαστικό έργο: παραγωγή συμβόλων που εξυπηρετούν την αυτό-έκφραση και την επικοινωνία.

Τα στάδια της καλλιτεχνικής ανάπτυξης

1. **Στάδιο μουντζουρώματος (2-4).** Η ζωγραφιά σε αυτό το στάδιο χαρακτηρίζεται από έλλειψη οργάνωσης, ευθείες και κυκλικές γραμμές. Στην ηλικία των 4 ετών το παιδί αρχίζει να τα κατονομάζει.
2. **Προσχηματικό στάδιο (4-7).** Η ζωγραφιά χαρακτηρίζεται από παραστατικά σύμβολα, ειδικά υποτυπώδεις ανθρώπινες μορφές.
3. **Σχηματικό στάδιο (7-9).** Σε αυτό το στάδιο παρατηρείται η ανάπτυξη των παραστατικών συμβόλων, η σύνθεση, το χρώμα για συγκεκριμένα αντικείμενα και συγκεκριμένες φόρμες για τους ανθρώπους.

Co-funded by
the European Union

Erasmus+ 2022-1-EL01-KA210-VET-000082477

4. **Στάδιο αναδυόμενου ρεαλισμού (9-11).** Σε αυτό το στάδιο είναι καλύτερη η αποτύπωση της προοπτικής και των χρωμάτων στη φύση, ενώ αυξάνεται η ακαμψία στην εικαστική έκφραση.
5. **Στάδιο του ψευτο-ρεαλισμού (11-13).** Παρατηρείται ενίσχυση της επίγνωσης των ανθρώπινων μορφών και του περιβάλλοντος. Τελειοποίηση της καρικατούρας.
6. **Περίοδος των αποφάσεων (εφηβεία).** Παρατηρείται σύνθετη έκφραση και πολλά παιδιά μπορεί να μην φτάσουν ποτέ σε αυτό το στάδιο.

Χρώματα

- Η συχνή χρήση του μαύρου χρώματος συνήθως εκφράζει συναισθηματική πίεση, ενώ έρευνες έχουν καταδείξει πως χρησιμοποιείται κυρίως από απαιτητικά παιδιά.
- Η υπερβολική σκίαση σε σημεία, επίσης καταδεικνύει συσσωρευμένο άγχος και νευρικότητα.
- Η χρήση μη ρεαλιστικών χρωμάτων στην σχολική ηλικία, δηλώνει την δυσκολία προσαρμογής και ανωριμότητα.

Θέση ζωγραφιάς

- Η τοποθέτηση της ζωγραφιάς στο κέντρο αποτυπώνει ένα ελεγχόμενο και σταθερό παιδί, ωστόσο ενδέχεται να κρύβει και στοιχεία εγωκεντρισμού.
- Η χρήση της δεξιάς πλευράς συνδέεται με τον πατέρα και δείχνει πως υπάρχει ισορροπημένη συμπεριφορά.
- Η αριστερή πλευρά αφορά τη σχέση με τη μητέρα.
- Πολύ χαμηλά στο χαρτί τείνουν να ζωγραφίζουν παιδιά με φόβο και ανασφάλεια ενώ τα υψηλά σημεία χρησιμοποιούν παιδιά με αρχηγικές τάσεις.

Πίεση μαρκαδίων

Η πίεση διαφέρει από παιδί σε παιδί. Συνήθως είναι φυσιολογική, όταν στόχος είναι η καθαρή απεικόνιση των σχεδίων.

Co-funded by
the European Union

Erasmus+ 2022-1-EL01-KA210-VET-000082477

Ωστόσο αν υπάρχει έντονη πίεση και γρήγορη χρήση των μαρκαδόρων, εκφράζει την ανάγκη εκτόνωσης.

Από την άλλη η πολύ απαλή χρήση τους και η αχανής αποτύπωση της ζωγραφιάς, οφείλεται είτε σε νωθρότητα, είτε σε αίσθηση μειονεκτικής θέσης και ανασφάλειας.

Τι κοιτάμε λοιπόν σε μία ζωγραφιά της οικογένειας και των μελών της;

- Αν παρουσιάζονται όλα τα μέλη αυτής. Πιο συγκεκριμένα η απουσία ενός μέλους στο σκίτσο, υποδηλώνει την άρνηση αποδοχής του ατόμου αυτού στην οικογένεια από το παιδί. Η παράλειψη του ίδιου του εαυτού του απεικονίζει την αίσθηση μη αποδοχής από την οικογένειά του. Επίσης μπορεί να γίνει προσθήκη κάποιων μελών, αρκετά αγαπητά από το παιδί.
- Πόσο χρόνο έδωσε στην σχεδίαση του κάθε ατόμου. Συνήθως ο χρόνος είναι ίδιος για όλα τα πρόσωπα. Ωστόσο η πολλή γρήγορη ή η πολλή χρονοβόρα σχεδίαση για κάποια φιγούρα, ενδεχομένως να δηλώνει απέχθεια ή υπερβολική αγάπη αντίστοιχα, για το πρόσωπο αυτό.
- Η σειρά με την οποία έφτιαξε τα μέλη της οικογένειας. Θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει σωστή την σειρά σχετιζόμενη με τις χρονολογικές ηλικίες των μελών ξεκινώντας από τον μεγαλύτερο στο μικρότερο. Ωστόσο το άτομο που σχεδιάζεται **πρώτο** από το παιδί, αποτελεί και το **πιο αγαπητό – θαυμαστό** για εκείνο, ίσως και το πρότυπό του. Η απεικόνιση του εαυτού του στην πρώτη θέση, φανερώνει **έντονο εγωκεντρισμό και ωραιοπάθεια**, ενώ η τοποθέτησή του στο τέλος, αν αυτός δεν είναι το μικρότερο μέλος στην οικογένεια, ενδέχεται να **φανερώνει χαμηλή αυτοεκτίμηση και υποτίμηση** στο πλαίσιο της οικογένειας.
- **Τι συναισθήμα / έκφραση έδωσε στα πρόσωπα.** Μεγάλο ρόλο, αν όχι καθοριστικό, παίζει η έκφραση που δίνουν τα παιδιά στα υπόλοιπα μέλη. Ουσιαστικά το χαμόγελο είναι η κλασικότερη καμπύλη που βρίσκεται σε μία φιγούρα και που ως επί το πλείστον εμφανίζεται στα πρόσωπα. Η απεικόνιση, όμως, λυπημένου στόματος ενέχει συναισθηματικά ζητήματα για το πρόσωπο στο οποίο είναι σχεδιασμένο και κατά την αντίληψη του παιδιού βρίσκεται σε μία δυσχερή θέση.
- Τοποθέτηση και απόσταση των προσώπων στο χαρτί. Η απομακρυσμένη και μοναχική τοποθέτηση ενός προσώπου συγκριτικά με τα υπόλοιπα μέλη,

Co-funded by
the European Union

Erasmus+ 2022-1-EL01-KA210-VET-000082477

αποτυπώνει την θέση που έχει μέσα στην οικογένεια το άτομο αυτό στα μάτια του παιδιού.

- Ολοκληρωμένες φιγούρες και διαστάσεις των μελών του σώματος. Είναι σημαντικό να αναφερθεί, πώς η σωματική διάσταση που παίρνει το κάθε άτομο στο ιχνογράφημα μπορεί και να σχετίζεται, με την αίσθηση που δίνει το αντίστοιχο πρόσωπο στο παιδί. **Ένα πολύ μεγάλο σχεδιασμένο σώμα αντανακλά την κυριαρχία αυτού μέσα στο σπίτι, ενώ ένα αρκετά μικρό συγκριτικά με τα υπόλοιπα, δηλώνει υποτίμηση ή και συναισθηματική πίεση.** Η απουσία δε χεριών από κάποιο σώμα δείχνει την χρήση βίας μέσα στο σπίτι και με τον τρόπο αυτό το παιδί εκφράζει την απειλή που νιώθει. Τα μεγάλα ακροδάχτυλα ή η κοντινή σχεδίαση χεριού στο λαιμό του παιδιού, δείχνουν την καταπίεση και τον φόβο που νιώθει ένα παιδί από το άτομο εκείνο.
- Απεικόνιση εαυτού με διαφορετικό φύλο. Είναι πιθανό ένα παιδί να παρουσιάσει στη φιγούρα του, χαρακτηριστικά που δεν αντιστοιχούν στο φύλο του. Η σχεδίαση αυτή μπορεί να οφείλεται σε **μη κατασταλαγμένη σεξουαλική ταυτότητα του** αλλά και σε μία **αντιμετώπιση του γονέα** προς εκείνο, η οποία **να μην ανταποκρίνεται στο φύλο του.**
- **Άρνηση ζωγραφιάς.** Τέλος, ένα παιδί που αρνείται να ζωγραφίσει την οικογένειά του, εκφράζει με αυτόν τον τρόπο την έλλειψη συντροφικότητας, την μη ενσωμάτωση και αποδοχή του στο πλαίσιο της οικογένειας και πως αποζητά να ενταχθεί μέσα σε αυτή.

Co-funded by
the European Union

Erasmus+ 2022-1-EL01-KA210-VET-000082477

Παραδείγματα

